

C-588/23**Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής απόφασης κατά το άρθρο 98,
παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου****Ημερομηνία καταθέσεως:**

25 Σεπτεμβρίου 2023

Αιτούν δικαστήριο:

Tribunale Amministrativo Regionale della Campania (Ιταλία)

Ημερομηνία της απόφασης του αιτούντος δικαστηρίου:

18 Σεπτεμβρίου 2023

Προσφεύγουσα:

Scai Srl

Καθής:Regione Campania (Περιφέρεια Καμπανίας, Ιταλία)**Αντικείμενο της κύριας δίκης**

Προσφυγή ακυρώσεως κατά απόφασης της Regione Campania (Περιφέρειας Καμπανίας, Ιταλία), της 7ης Φεβρουαρίου 2023, με την οποία επεκτάθηκε στην προσφεύγουσα εταιρία το υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής της απόφασης (ΕΕ) 2015/1075, της 19ης Ιανουαρίου 2015, σχετικά με την κρατική ενίσχυση SA.35843 (2014/C) (πρώην 2012/NN) [κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό C(2015) 75], με την οποία η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διέταξε την Ιταλική Δημοκρατία να ανακτήσει, στο μέτρο που κηρύχθηκε ασυμβίβαστη προς τους κανόνες του ανταγωνισμού, την πρόσθετη αντιστάθμιση για υποχρεώσεις δημόσιας υπηρεσίας που είχε καταβληθεί σε άλλη εταιρία, η οποία εν τω μεταξύ πτώχευσε και της οποίας η δραστηριότητα είχε μεταβιβαστεί, κατόπιν διαφόρων ενεργειών, στην προσφεύγουσα εταιρία.

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής απόφασης

Δυνάμει του άρθρου 267, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: ΣΛΕΕ), ζητείται η ερμηνεία του κανονισμού (ΕΕ) 2015/1589 και των αρχών που κατοχυρώνονται στη ΣΛΕΕ και στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά την

κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Επιτροπής και των εθνικών αρχών σε σχέση με τον προσδιορισμό των ληπτών κρατικής ενισχύσεως, το δικαίωμα ακροάσεως των ενδιαφερομένων, τα δικαιώματα άμυνας καθώς και δικαστικής προστασίας. Ειδικότερα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν οι εν λόγω διατάξεις του δικαίου της Ένωσης αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση η οποία παρέχει στις εθνικές αρχές την εξουσία:

- αφενός, να διαπιστώνουν τη σχέση οικονομικής συνέχειας μεταξύ της λήπτριας εταιρίας την οποία ρητώς αναφέρει η Επιτροπή στην απόφαση σχετικά με την ανάκτηση παράνομων κρατικών ενισχύσεων και μιας τρίτης εταιρίας, η οποία δεν μετέσχε στη διαδικασία που διεξήγαγε η Επιτροπή·

- αφετέρου, να επεκτείνουν στην τελευταία αυτή εταιρία το υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής της αποφάσεως της Επιτροπής, υποχρεώνοντάς την, επομένως, να επιστρέψει το αχρεωστήτως εισπραχθέν από την πρώτη επιχείρηση ποσό.

Προδικαστικά ερωτήματα

«Α) Αντιτίθενται τα άρθρα 108 ΣΛΕΕ, 288 ΣΛΕΕ και 16 και 31 του κανονισμού (ΕΕ) 1589/2015 σε εθνική ρύθμιση, όπως το άρθρο 48 του νόμου 234 της 24ης Δεκεμβρίου 2012, που επιτρέπει στην εθνική αρχή, κατά το στάδιο της εκτέλεσης της ανάκτησης, να διευρύνει τον κύκλο των προσώπων που υποχρεούνται να επιστρέψουν τις παράνομες ενισχύσεις, με βάση εκτίμηση περί οικονομικής συνέχειας μεταξύ επιχειρήσεων, χωρίς να αποκλείεται η εξουσία αυτή οσάκις η Επιτροπή έχει ήδη προσδιορίσει τους άμεσους αποδέκτες, με αποτέλεσμα να αγνοείται η αρμοδιότητα της Επιτροπής στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων;

Β) Αντιτίθενται τα άρθρα 263 ΣΛΕΕ, 288 ΣΛΕΕ, 41 και 47 του Χάρτη της Νίκαιας και 16 και 31 του κανονισμού (ΕΕ) 1589/2015 σε εθνική ρύθμιση όπως το άρθρο 48 του νόμου 234 της 24ης Δεκεμβρίου 2012, περί κρατικών ενισχύσεων, στο μέτρο που –προβλέποντας ότι το κράτος, κατά την εκτέλεση απόφασης ανάκτησης, προσδιορίζει, όπου παρίσταται ανάγκη, τα πρόσωπα που υποχρεούνται να επιστρέψουν την ενίσχυση– επιτρέπει την εκτέλεση της απόφασης και έναντι προσώπου διαφορετικού από τους αποδέκτες της απόφασης και αυτόνομου, το οποίο δεν μετέσχε στην ενώπιον της Επιτροπής διαδικασία, δεν έτυχε του δικαιώματος ακροάσεως και, κατά συνέπεια, δεν νομιμοποιείται να προσβάλει την εν λόγω απόφαση ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης;»

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

ΣΛΕΕ: άρθρο 263, τέταρτο εδάφιο, επί της προσφυγής ακυρώσεως· άρθρο 288, τέταρτο εδάφιο, σχετικά με τον δεσμευτικό χαρακτήρα της απόφασης έναντι των αποδεκτών· άρθρο 108, παράγραφος 2, σχετικά με την αρμοδιότητα της Επιτροπής στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων.

Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης: άρθρο 41, σχετικά με το δικαίωμα ακρόασης· άρθρο 47, σχετικά με το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής.

Κανονισμός (ΕΕ) 2015/1589 του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2015, περί λεπτομερών κανόνων για την εφαρμογή του άρθρου 108 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης: άρθρο 16, σχετικά με την ανάκτηση της ενίσχυσης, και άρθρο 31, σχετικά με τους αποδέκτες των αποφάσεων ανάκτησης.

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

Νόμος 234 της 24ης Δεκεμβρίου 2012 – «Γενικοί κανόνες όσον αφορά τη συμμετοχή της Ιταλικής Δημοκρατίας στη διαμόρφωση και στην εφαρμογή της νομοθεσίας και των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (στο εξής: νόμος 234/2012), άρθρο 48: κατόπιν της κοινοποιήσεως απόφασης ανάκτησης εκ μέρους της Επιτροπής, η αρμόδια εθνική αρχή (υπουργείο, περιφέρεια, επαρχία ή οργανισμός τοπικής αυτοδιοίκησης, ανάλογα με την περίπτωση) προσδιορίζει, εφόσον είναι αναγκαίο, τα πρόσωπα που υποχρεούνται να επιστρέψουν την ενίσχυση, βεβαιώνει τα οφειλόμενα ποσά και καθορίζει τους τρόπους και τις προθεσμίες πληρωμής.

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της διαδικασίας

- 1 Με δύο αποφάσεις που εξέδωσε το 2009 και το 2012, το Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας, Ιταλία) αναγνώρισε πρόσθετη αντιστάθμιση για υποχρεώσεις παροχής δημόσιας υπηρεσίας υπέρ της εταιρίας Buonotourist S.r.l. για την παροχή υπηρεσιών μεταφοράς επιβατών με λεωφορεία βάσει των αδειών παραχώρησης που είχε χορηγήσει η Regione Campania (Περιφέρεια Καμπανίας). Η εν λόγω αντιστάθμιση, ύψους 1 111 572,00 ευρώ, καταβλήθηκε στην εταιρία.
- 2 Εν συνεχεία, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με την απόφαση (ΕΕ) 2015/1075, της 19ης Ιανουαρίου 2015, σχετικά με την κρατική ενίσχυση SA.35843 (2014/C) (πρώνη 2012/NN) [κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό C(2015) 75)] (στο εξής: απόφαση περί ανάκτησης), κήρυξε την εν λόγω πρόσθετη αντιστάθμιση ασύμβατη με την εσωτερική αγορά, διατάσσοντας την Ιταλική Δημοκρατία να ανακτήσει το ποσό από τον λήπτη.
- 3 Στη συνέχεια, η Buonotourist Srl προσέβαλε την απόφαση αυτή, κατ' αρχάς ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου (υπόθεση T-185/2015) και, σε δεύτερο βαθμό, ενώπιον του Δικαστηρίου (υπόθεση C-586/18 P), ωστόσο η προσφυγή ακυρώσεως της απορρίφθηκε και στους δύο βαθμούς δικαιοδοσίας.
- 4 Εν τω μεταξύ, τα περιουσιακά στοιχεία της εταιρίας Buonotourist Srl αποτέλεσαν αντικείμενο διαφόρων μεταβιβάσεων.

- 5 Πρώτον, μετά από πράξεις μεταβίβασης επιχειρήσεως, στις 21 Ιουλίου 2011 από την Buonotourist Srl προς την Buonotourist TPL Srl και, στις 21 Οκτωβρίου 2013, από την Buonotourist TPL Srl προς την Autolinee Buonotourist Srl, αντιστοίχως, οι δύο αποκτώσες εταιρίες υπεισήλθαν, η μία μετά την άλλη, στις ανωτέρω άδειες παραχώρησης από την περιφερειακή αρχή για την παροχή ορισμένων υπηρεσιών μεταφοράς επιβατών.
- 6 Τέλος, στις 10 Μαΐου 2019, η Autolinee Buonotourist Srl εκμίσθωσε στη νυν προσφεύγουσα, SCAI srl, τον επιχειρηματικό κλάδο που περιελάμβανε, μεταξύ άλλων, τις συμβάσεις παροχής υπηρεσιών, το προσωπικό και τα λεωφορεία για την παροχή ορισμένων ελαχίστων δημοσίων υπηρεσιών τοπικών μεταφορών. Η εν λόγω σύμβαση μίσθωσης επιχείρησης έληξε την 1η Ιουλίου 2021.
- 7 Οι εταιρίες Buonotourist Srl, Buonotourist TPL Srl και Autolinee Buonotourist TPL Srl κηρύχθηκαν σε πτώχευση με αποφάσεις των αρμοδίων δικαστηρίων που εκδόθηκαν μεταξύ 2018 και 2020.
- 8 Ως εκ τούτου, προκειμένου να συνεχιστεί η δημόσια υπηρεσία τοπικών μεταφορών, η Περιφέρεια ανέθεσε την υπηρεσία στην εν μέρει ανήκουσα στο Δημόσιο εταιρία A.I.R. Campania, η οποία, μη διαθέτοντας τα απαραίτητα μέσα για την εκτέλεση της υπηρεσίας, τα αγόρασε από τη SCAI.
- 9 Παράλληλα, η Regione Campania (Περιφέρεια Καμπανίας) επιδίωξε την επιστροφή της πρόσθετης αντιστάθμισης, η οποία χορηγήθηκε αχρεωστήτως, παρεμβαίνοντας στις αντίστοιχες πτωχευτικές διαδικασίες και διεκδικώντας την οφειλή της από τις εταιρίες Buonotourist Srl, Buonotourist TPL Srl και Autolinee Buonotourist Srl, χωρίς ωστόσο να επιτύχει την είσπραξη οποιουδήποτε ποσού.
- 10 Τέλος, με απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 2023, η Regione Campania (Περιφέρεια Καμπανίας), βάσει της απόφασης της Επιτροπής για ανάκτηση της ενίσχυσης από την Buonotourist Srl (απόφαση που έχει πλέον επικυρωθεί από τα δικαιοδοτικά όργανα της ΕΕ, όπως διαλαμβάνεται στην παράγραφο 3 ανωτέρω), κρίνοντας ότι υφίστατο οικονομική συνέχεια μεταξύ της Buonotourist Srl και της SCAI Srl, επέκτεινε το υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής της απόφασης περί ανάκτησης και διέταξε τη SCAI να επιστρέψει την επίμαχη κρατική ενίσχυση.
- 11 Η εταιρία SCAI άσκησε προσφυγή κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.

Κυριότερα επιχειρήματα των διαδίκων της κύριας δίκης

Επιχειρήματα της SCAI, προσφεύγουσας εταιρίας

- 12 Πρώτον, η προσφεύγουσα αμφισβητεί την παραδοχή στην οποία στηρίζεται η προσβαλλόμενη απόφαση της Περιφέρειας, κατά την οποία υφίσταται οικονομική συνέχεια μεταξύ της προσφεύγουσας και της Buonotourist Srl.

- 13 Συγκεκριμένα, κατά την άποψή της, δεν μπορεί να συναχθεί ότι της μεταβιβάστηκε και η κρατική ενίσχυση από το γεγονός ότι η Autolinee Buonotourist Srl της εκμίσθωσε τον κλάδο επιχείρησής της. Ειδικότερα, η εν λόγω σύμβαση μίσθωσης είχε συναφθεί το 2019 και είχε λήξει πλέον το 2021, προέβλεπε προσηκόν μίσθωμα, στο τέλος δε, η SCAI δεν διατήρησε κάποιο από τα περιουσιακά στοιχεία της εκμισθώτριας.
- 14 Περαιτέρω, στο πλαίσιο της πτωχευτικής διαδικασίας κατά της Buonotourist Srl, βάσει δύο αποφάσεων, του Corte di Appello di Salerno (εφετείου Σαλέρνο, Ιταλία) του 2021 και του Tribunale di Napoli (πρωτοδικείου Νάπολης, Ιταλία) του 2022, αντιστοίχως, αποκλείστηκε η ύπαρξη ενός «εν τοις πράγμασιν» ομίλου εταιριών που ενεργούσε ως ενιαίο υποκείμενο δικαίου.
- 15 Δεύτερον, η προσφεύγουσα προβάλλει παράβαση των άρθρων 108, 288 και 299 ΣΛΕΕ, καθόσον η προσβαλλόμενη απόφαση της Περιφέρειας επεκτείνει σε αυτήν το υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής της αποφάσεως με την οποία η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διέταξε την Ιταλική Δημοκρατία να ανακτήσει την κρατική ενίσχυση που είχε χορηγηθεί παρανόμως στην Buonotourist Srl και είχε, ως εκ τούτου, προσδιορίσει συγκεκριμένο αποδέκτη.
- 16 Συναφώς, εκτιμά ότι, στον τομέα αυτόν, η εξουσία της εθνικής διοίκησης είναι αμιγώς εκτελεστικής φύσεως και δεν περιλαμβάνει εξουσία καθορισμού επέκτασης του υποκειμενικού πεδίου της αποφάσεως της Επιτροπής. Τούτο προκύπτει, ειδικότερα, από την ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την ανάκτηση παράνομων και ασυμβίβαστων κρατικών ενισχύσεων (2019/C 247/01), κατά την οποία εναπόκειται στην Επιτροπή να προσδιορίσει τόσο τους λήπτες από τους οποίους πρέπει να ανακτηθεί η ενίσχυση (κεφάλαιο 4.3), όσο και να προβεί σε ενδεχόμενη μεταγενέστερη επέκταση της αποφάσεως σε άλλους λήπτες.
- 17 Τρίτον, η προσφεύγουσα προβάλλει προσβολή του δικαιώματός της ακροάσεως, δεδομένου ότι δεν μπόρεσε να μετάσχει στη διαδικασία κατόπιν της οποίας η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση περί ανάκτησης την οποία η Regione Campania (Περιφέρεια Καμπανίας) επιδιώκει να εφαρμόσει εις βάρος της.
- 18 Τέταρτον, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι στερήθηκε του δικαιώματός της δικαστικής προστασίας, δεδομένου ότι η απόφαση περί ανάκτησης της κρατικής ενισχύσεως μπορεί να προσβληθεί μόνον ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και μόνον οι αποδέκτες της, κατά την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, νομιμοποιούνται ενεργητικώς προς τούτο. Επιπλέον, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι δεν μπορεί να προσβάλει ενώπιον του εν λόγω δικαιοδοτικού οργάνου της Ένωσης ούτε την απόφαση της Regione Campania (Περιφέρειας Καμπανίας) με την οποία διατάσσεται η επέκταση της εν λόγω ανάκτησης βάσει διαπίστωσης (περί οικονομικής συνέχειας με την αποδέκτρια της αποφάσεως της Ένωσης εταιρία) η οποία, κατά την άποψή της, ενέπιπτε στην αρμοδιότητα της Επιτροπής.

Επιχειρήματα της Regione Campania (Περιφέρειας Καμπανίας), καθής

- 19 Η Regione Campania (Περιφέρεια Καμπανίας) υποστηρίζει, πρώτον, ότι είναι αρμόδια να επεκτείνει στην προσφεύγουσα εταιρία τη διαδικασία ανάκτησης δυνάμει του άρθρου 48, παράγραφος 2, του νόμου 234/2012, κατά το οποίο, κατόπιν της κοινοποιήσεως απόφασης περί ανάκτησης εκ μέρους της Επιτροπής, η αρμόδια εθνική αρχή (υπουργείο, περιφέρεια, επαρχία ή οργανισμός τοπικής αυτοδιοίκησης, ανάλογα με την περίπτωση) προσδιορίζει, εφόσον είναι αναγκαίο, τα πρόσωπα που υποχρεούνται να επιστρέψουν την ενίσχυση, βεβαιώνει τα οφειλόμενα ποσά και καθορίζει τους τρόπους και τις προθεσμίες πληρωμής.
- 20 Η αρμοδιότητα αυτή των εθνικών αρχών επιβεβαιώνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ιδίως στο σημείο 32 της ανακοινώσεως 2007/C 272/05, με τίτλο «Για μια αποτελεσματική εφαρμογή των αποφάσεων της Επιτροπής με τις οποίες τα κράτη μέλη διατάσσονται να ανακτήσουν παράνομες και ασυμβίβαστες κρατικές ενισχύσεις», κατά το οποίο «[ε]άν, στο στάδιο της εφαρμογής, διαπιστώνεται ότι η ενίσχυση μεταβιβάστηκε σε άλλες οντότητες, το κράτος μέλος ενδέχεται να χρειαστεί να επεκτείνει την ανάκτηση προκειμένου να συμπεριληφθούν όλοι οι πραγματικοί αποδέκτες έτσι ώστε να εξασφαλιστεί ότι δεν παρακάμπτεται η υποχρέωση ανάκτησης».
- 21 Δεύτερον, η Regione Campania (Περιφέρεια Καμπανίας) εκτιμά ότι υφίστανται όλες οι αντικειμενικές και υποκειμενικές ενδείξεις βάσει των οποίων μπορεί να συναχθεί, στο πλαίσιο των διαφόρων μεταβιβάσεων (βλ. παράγραφοι 4 έως 6 ανωτέρω), ότι υφίσταται οικονομική συνέχεια μεταξύ της Buonotourist Srl και της προσφεύγουσας και κατά συνέπεια, εν τοις πράγμασιν, εκ μέρους της προσφεύγουσας απόκτηση της κρατικής ενισχύσεως.
- 22 Η εκτίμηση αυτή επιβεβαιώνεται και από τις επαφές μεταξύ της εν λόγω εθνικής διοικητικής αρχής και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία, κατ' αρχάς με το σημείωμα COMP/H4/MC/PSD * 2020/078587 και εν συνεχεία με το σημείωμα COMP/H4/FM/ng/comp (2023)1978386 της 22ας Φεβρουαρίου 2023, διαπίστωσε την ύπαρξη αντίθετου προς τον ανταγωνισμό πλεονεκτήματος καθόσον, δυνάμει της σύμβασης μίσθωσης επιχείρησης, η εταιρία SCAI είχε αποκτήσει το δικαίωμα να χρησιμοποιεί όλα τα ενσώματα και άυλα περιουσιακά στοιχεία που ήταν αναγκαία για την άσκηση της δραστηριότητας της εταιρίας η οποία είχε αρχικώς λάβει την επίμαχη ενίσχυση, συνεχίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο να αντλεί οικονομικό όφελος από την παράνομας επιδοτούμενη δραστηριότητα. Περαιτέρω, η SCAI είχε αποκτήσει δικαίωμα προαίρεσης το οποίο θα της εξασφάλιζε προτεραιότητα σε περίπτωση πώλησης της εταιρίας Autolinee Buonotourist.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της απόφασεως περί παραπομπής

- 23 Η εθνική ρύθμιση που περιλαμβάνεται στο άρθρο 48 του νόμου 234/2012 επιτρέπει ρητώς στις εθνικές αρχές να επεκτείνουν το υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής της απόφασης περί ανάκτησης, διευρύνοντας τον κύκλο των ληπτών

της ενισχύσεως που αποτελεί το αντικείμενο της αποφάσεως της Επιτροπής, τούτο δε ακόμη και αν η Επιτροπή προσδιόρισε ρητώς με την απόφαση την αποδέκτρια επιχείρηση.

- 24 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν το δίκαιο της Ένωσης επιτρέπει σε μια τέτοια ρύθμιση, ιδίως από δύο διαφορετικές σκοπιές, οι οποίες αποτυπώνονται στα δύο προδικαστικά ερωτήματα που υποβάλλονται στο Δικαστήριο.
- 25 **Πρώτον**, πρέπει να καθοριστεί αν η εκτίμηση της προϋπόθεσης σχετικά με την οικονομική συνέχεια μεταξύ της λήπτριας της παράνομης ενισχύσεως εταιρίας και τυχόν τρίτων εταιριών αποκλείστικώς στην Επιτροπή ή μπορεί επίσης να διενεργηθεί από την εθνική αρχή η οποία εκτελεί απόφαση περί ανάκτησης, όπως ρητώς προβλέπει η ως άνω εθνική ρύθμιση.
- 26 Συναφώς, πρώτον, το αιτούν δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το άρθρο 108 ΣΔΕΕ, κατά το οποίο η Επιτροπή, όταν διαπιστώνει ότι ενίσχυση που χορηγείται από ένα κράτος μέλος δεν συμβιβάζεται με την εσωτερική αγορά, αποφασίζει ότι το οικείο κράτος οφείλει να την καταργήσει και να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για την ανάκτηση της ενίσχυσης από τον λήπτη [«απόφαση περί ανάκτησης» κατά την έννοια του άρθρου 16 του κανονισμού (ΕΕ) 2015/1589], περιγράφει μια «σύνθετη» διαδικασία, στην οποία, δηλαδή, παρεμβαίνουν αρχές της Ένωσης και εθνικές αρχές.
- 27 Όσον αφορά την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ των εν λόγω αρχών στο πλαίσιο τέτοιων διαδικασιών, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, αν οι λήπτες της ενισχύσεως δεν προσδιορίζονται από την Επιτροπή στην απόφαση περί ανάκτησης, το κράτος μέλος οφείλει να ελέγχει την κατ' ιδίαν κατάσταση κάθε συγκεκριμένης επιχείρησης (απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 2014, C-69/13, Mediaset, ECLI:EU:C:2014:71, σκέψη 22).
- 28 Περαιτέρω, κατά το στάδιο της εκτέλεσης της απόφασης περί ανάκτησης, όταν η ενίσχυση δεν μπορεί να ανακτηθεί από τον λήπτη και έχει μεταβιβαστεί σε άλλη επιχείρηση, το κράτος μέλος θα πρέπει να επεκτείνει την ανάκτηση στην επιχείρηση η οποία καρπώθηκε ουσιαστικά το πλεονέκτημα μετά τη μεταβίβαση των δραστηριοτήτων, διασφαλίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο ότι δεν θα παρακαμφθεί η υποχρέωση ανάκτησης (απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 13ης Σεπτεμβρίου 2010 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-415/05 και T-416/05, Ελλάδα κατά Επιτροπής, ECLI:EU:2010:386, σκέψεις 143 έως 146).
- 29 Επίσης, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, αν ο λήπτης της ενισχύσεως ανήκει σε όμιλο επιχειρήσεων, εναπόκειται στην Επιτροπή, με την απόφαση περί ανάκτησης, να εκτιμήσει αν οι επιχειρήσεις που ανήκουν σε όμιλο, ακόμη και αν θεωρούνται από το εθνικό δίκαιο ως νομικά αυτόνομες επιχειρήσεις, συνιστούν οικονομική ενότητα για τους σκοπούς του δικαίου του ανταγωνισμού και πρέπει, επομένως, να θεωρούνται ως ενιαία επιχείρηση (απόφαση της 12ης Ιουλίου 1984, C-170/83, Hydrotherm, ECLI:EU:C:1984:271, σκέψη 11).

- 30 Δεύτερον, σε περίπτωση μεταβίβασης της ενισχύσεως διά μεταβίβασης της επιχείρησης μέσω πώλησης ή μίσθωσης, πλείονες αποφάσεις της Επιτροπής καταδεικνύουν ότι, στην περίπτωση που προβάλλεται η ύπαρξη οικονομικής συνέχειας, η Επιτροπή αξιολογεί τη συγκεκριμένη περίπτωση και καθορίζει αν υφίσταται οικονομική συνέχεια (το αιτούν δικαστήριο μνημονεύει, επί παραδείγματι, την απόφαση 2916/51 της Επιτροπής, της 1ης Οκτωβρίου 2014, σχετικά με την κρατική ενίσχυση SA 31550 η οποία χορηγήθηκε από τη Γερμανία υπέρ της Nurburgring).
- 31 Εντούτοις, η νομολογία του Δικαστηρίου ουδέποτε εξέτασε το ποια αρχή –εθνική αρχή ή αρχή της Ένωσης– είναι αρμόδια να αποφανθεί επί της οικονομικής συνέχειας, περιοριζόμενη στη διαπίστωση ότι η παράνομη ενίσχυση πρέπει να αναζητηθεί από την εταιρία που εξακολουθεί την οικονομική δραστηριότητα της επιχείρησης η οποία είχε ωφεληθεί αρχικώς από τις ενισχύσεις αυτές, σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι η εν λόγω εταιρία, στην πράξη, απολαύει ακόμη του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος το οποίο συνδέεται με τις εν λόγω ενισχύσεις (απόφαση της 7ης Μαρτίου 2018, C-127/16 P, SNCF Mobilités, ECLI:EU:C:2018:165).
- 32 Κατά το αιτούν δικαστήριο, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, οσάκις η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση περί ανάκτησης εις βάρος συγκεκριμένου ενδιαφερόμενου, η αρμοδιότητα επέκτασης του πεδίου εφαρμογής της απόφασης ανήκει στην Επιτροπή, ο δε ρόλος του κράτους μέλους πρέπει να είναι αμιγώς εκτελεστικός. Ως εκ τούτου, η επίμαχη εθνική ρύθμιση, μολονότι εξυπηρετεί τον αξιοσημείωτο στόχο αποτροπής της παράκαμψης εφαρμογής των αποφάσεων της Επιτροπής, εντούτοις παραβιάζει τις αρμοδιότητες της Επιτροπής. Η μόνη περίπτωση κατά την οποία μπορεί να γίνει δεκτή απόφαση των εθνικών αρχών να προβούν σε εκτέλεση κατά οντότητας διαφορετικής από αυτή που έχει ήδη προσδιορίσει η Επιτροπή είναι η περίπτωση κατά την οποία πρόκειται για οντότητα συνδεδεμένη επαρκώς με τη λήπτρια της ενισχύσεως επιχείρηση, ώστε να μην καταλείπεται περιθώριο εκτιμήσεως εκ μέρους των εθνικών αρχών ενώ διατηρείται το πλαίσιο εκτέλεσης της απόφασης της Επιτροπής.
- 33 **Δεύτερον**, τίθεται το ζήτημα αν, λόγω της επέκτασης, από την εθνική αρχή εκτέλεσης, του υποκειμενικού πεδίου εφαρμογής απόφασης περί ανάκτησης εκδοθείσας από την Επιτροπή, ο νέος αποδέκτης της απόφασης στερείται τόσο του δικαιώματος ακροάσεως κατά την αρχική διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής, το οποίο κατοχυρώνεται στα άρθρα 41 και 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και του δικαιώματος ασκήσεως προσφυγής κατά της απόφασης περί ανάκτησης κατά το άρθρο 263 ΣΛΕΕ.
- 34 Όσον αφορά το δικαίωμα ακροάσεως, το αιτούν δικαστήριο υπενθυμίζει πλείονες αποφάσεις του Δικαστηρίου σύμφωνα με τις οποίες ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας συνιστά γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου η οποία έχει εφαρμογή όταν η διοίκηση προτίθεται να εκδώσει βλαπτική πράξη εις βάρος ενός προσώπου. Βάσει της αρχής αυτής, οι αποδέκτες αποφάσεων που θίγουν αισθητά τα συμφέροντά τους πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να γνωστοποιήσουν λυσιτελώς

την άποψη τους σχετικά με τα στοιχεία επί των οποίων η διοίκηση σκοπεύει να στηρίξει την απόφασή της (απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2008, C-349/07, Sopropè).

- 35 Από την πλευρά τους, στη νομολογία τους, τα ιταλικά διοικητικά δικαστήρια έχουν κρίνει ότι, αν η εθνική διοίκηση προβεί στην ανάκτηση ποσών κρατικών ενισχύσεων που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως από οντότητα διαφορετική από τον αποδέκτη της αποφάσεως της Επιτροπής, το δικαίωμα ακροάσεως διασφαλίζεται επαρκώς με τις απόψεις που αναπτύσσει η εταιρία στην οποία απευθύνεται άμεσα η απόφαση της Επιτροπής.
- 36 Ωστόσο, κατά το αιτούν δικαστήριο, οι αποφάσεις αυτές των εθνικών δικαστηρίων εκδόθηκαν εις βάρος επιχειρήσεων οι οποίες είχαν θεωρηθεί ότι αποτελούσαν μέλος ενός «εν τοις πράγμασιν» ομίλου εταιριών, ενώ τούτο αποκλείεται στην περίπτωση της προσφεύγουσας (βλ. παράγραφος 14 ανωτέρω).
- 37 Όσον αφορά το δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής, το αιτούν δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η απόφαση περί επέκτασης, εκ μέρους της εθνικής αρχής, του υποκειμενικού πεδίου εφαρμογής της απόφασης περί ανάκτησης των ασυμβίβαστων ενισχύσεων δεν μπορεί να προσβληθεί ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου της Ένωσης και ότι μόνον η απόφαση περί ανάκτησης μπορεί να προσβληθεί με προσφυγή ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, εντούτοις ενεργητική νομιμοποίηση αναγνωρίζεται μόνο στους αποδέκτες της, κατά την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ.
- 38 Από τη σκοπιά αυτή, η εν λόγω προσβολή του δικαιώματος δικαστικής προστασίας δεν μπορεί να αρθεί με τη δυνατότητα ακυρώσεως της απόφασης περί επέκτασης ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, διότι τούτο θα συνεπαγόταν για τα εθνικά δικαστήρια την ανάγκη να εκτιμήσουν επί της ουσίας την ύπαρξη οικονομικής συνέχειας μεταξύ επιχειρήσεων, εκτίμηση η οποία, κατά το αιτούν δικαστήριο, εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Επιτροπής.
- 39 Τέλος, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να εκδικάσει την υπό κρίση υπόθεση με την ταχεία διαδικασία του άρθρου 105 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, καθόσον πρόκειται για νέα ζητήματα ερμηνείας τα οποία είναι μείζονος σημασίας για όλα τα κράτη μέλη.